

Văn học là một môn nghệ thuật

BÀI LÀM

1. Văn học nhận thức, phản ánh đời sống con người

Cũng như hội họa, ca nhạc, điêu khắc... văn học là một môn nghệ thuật. Đối tượng của văn học là con người – con người trong học tập, lao động, chiến đấu, con người trong tình yêu và những mối quan hệ xã hội khác, con người trong không gian thời gian với thiên nhiên, vũ trụ. Nói văn học là nhân học, đúng thế. Văn học không chỉ phản ánh đời sống con người mà còn phải nhận thức con người và đời sống con người, nói lên những ước mơ, khát vọng, những tâm tư, tình cảm của con người trong chiều sâu tâm hồn với sự đa dạng, phong phú.

Chỉ đến lúc nào đó văn học mới là văn học đích thực khi văn học thể hiện được sự khám phá và sáng tạo, có những kiến giải hay và đẹp về con người và đời sống con người.

“Ramayana” có 24.000 câu thơ đôi, “Tam quốc diễn nghĩa” với hàng triệu chữ, bài thơ

“Cây chuối” của Nguyễn Trãi, bài thơ tình của Xuân Diệu... đó là văn học.

2. Văn học là sự thể hiện tinh tế tư tưởng và tình cảm, ước mơ và khát vọng, quan điểm và

lý tưởng thẩm mỹ của nhà văn đối với con người và cuộc sống. Mỗi trang văn, mỗi bài thơ (đích thực) dù nói về gì, đề tài gì rộng lớn hay bé nhỏ đều thể hiện lòng yêu, sự ghét của tác giả, thể hiện một quan điểm nhân sinh hoặc lên án cái ác, hoặc ca ngợi tình yêu, đưa tới sự hướng thiện, cái cao cả, cái đẹp của thiên nhiên và con người. Văn học mang tính khuynh hướng rõ rệt.

“Độc ác thay, trúc Nam Sơn không ghi hết tội,

Dơ bẩn thay, nước Đông Hải không rửa sạch mùi

Lẽ nào trời đất dung tha

Ai bảo thần dân chịu được

(Nguyễn Trãi)

“Trăng nhập vào dây cung nguyệt lạnh

Trăng thương, trăng nhớ, hỡi trăng ngần.

Đàn buồn, đàn lặng, ôi đàn chậm,

Mỗi giọt rơi tàn như lệ ngân...

(Nguyệt Cầm – Xuân Diệu)

“Yêu biết mấy, những con người đi tới

Hai cánh tay như hai cánh bay lên

Ngực đón những phong ba dữ dội

Chân đạp bùn không sợ các loài sên”

(“Mùa thu tới” – Tố Hữu)

3. Văn học nhận thức và thể hiện bằng hình tượng nghệ thuật

Văn thơ hàm chứa tư tưởng tình cảm. Nhưng văn chương không nói ý một cách khô

khan. Vì sao mà có thơ nổi đồng, con cóc? Văn chương đích thực là hoa quý nên mới có

hương sắc. Văn chương thấm vào lòng người, bắt tử với thời gian, không có biên giới bởi

lẽ văn học nhận thức và thể hiện bằng hình tượng nghệ thuật.

Hình tượng nghệ thuật do nhiều yếu tố, chi tiết nghệ thuật hợp thành. Đọc tác phẩm văn học phải phát hiện ra và cảm nhận các chi tiết nghệ thuật, có thể mới khám phá được cái hay, cái đẹp của hình tượng nghệ thuật.

Vậy hình tượng nghệ thuật là gì?

– Trong thơ văn, hình tượng nghệ thuật có thể là một bông hoa, một vàng trắng, một nàng Kiều, một Trương Phi – cũng có thể là một nét của tâm trạng, tình cảm như “Tương tư” của Nguyễn Bính, v.v...

– Vậy, hình tượng là bức vẽ về con người, về cuộc đời, về thiên nhiên cụ thể được nhà văn sáng tạo nên qua liên tưởng, tưởng tượng để thể hiện tư tưởng, tình cảm và khái quát hiện thực một cách thẩm mỹ

– Có cảm nhận được hình tượng mới thấy được cái hay, cái ý vị của văn chương. Văn học là nghệ thuật của ngôn từ

4. Ngôn từ là chất liệu xây dựng hình tượng của văn học

Hội họa dùng màu sắc, đường nét... âm nhạc diễn tả bằng âm thanh, tiết tấu... điêu khắc dùng chất liệu (kim loại, đá, gỗ...) tạo nên hình khối, đường nét v.v... Còn văn học phải diễn tả bằng ngôn từ. Mỗi tác phẩm văn học phải được gắn liền với một thứ ngôn ngữ và văn tự (gốc) nhất định. Ngôn ngữ, văn tự là công cụ của nhà văn. Nhà văn Nguyễn Tuân được ca ngợi là bậc thầy về ngôn ngữ. Văn của ông là tờ hoa, là trang văn. Hồ Chí Minh viết văn làm thơ bằng tiếng mẹ đẻ, bằng tiếng Pháp, bằng chữ Hán. Thật là kì tài.

4. Những đặc điểm của ngôn từ văn học

Nhà văn nhà thơ phải sử dụng ngôn từ và trau chuốt nó, tạo thành một thứ ngôn ngữ văn chương giàu có, sang trọng, đẹp đẽ. Ngôn ngữ văn học có những đặc điểm sau:

- Tính hệ thống

- Tính chính xác

- Tính truyền cảm

- Tính hình tượng

– Tính hàm súc, đa nghĩa

– Tính cá thể hoá

Trong đó, tính chính xác, tính truyền cảm, tính hình tượng là cực kỳ quan trọng. Nói rằng

“Văn hoa dã chất chi đối”, “Lời lời châu ngọc, hàng hàng gấm thêu” là như vậy. Kim

Trọng khen Kiều khi nàng làm một bài thơ viết lên bức tranh Kim Trọng mới vẽ:

“Khen tài nhả ngọc phun châu,

Nàng Ban, ả Tạ cũng đâu thế này!”

Nhà văn sử dụng ngôn từ để xây dựng hình tượng văn học. Vì thế đọc sách hoặc phân

tích thơ văn không được thoát li văn bản và ngôn từ

5. Tính chất “phi vật thể” của chất liệu ngôn từ và khả năng diễn tả đặc biệt

phong

phú của nghệ thuật ngôn từ

– Xem tranh xem ti vi... đã thấy được cụ thể cảnh vật, sự việc biểu hiện. Đọc văn, ta phải

tưởng tượng, liên tưởng, suy luận, cảm xúc với tất cả mọi giác quan và tâm hồn, mới hình

dung được cảnh vật, sự việc. Điều đó nói lên rằng, ngôn từ mang tính chất “phi vật thể”.

Con chữ đầy, câu thơ đầy nhưng không phải ai cũng hiểu và cảm như nhau.

– Ngôn từ có sức mạnh vạn năng, có thể diễn tả sự việc theo dòng chảy lịch sử qua hàng trăm năm, hàng vạn năm trên một không gian hữu hạn hoặc rộng lớn vô hạn.

– Ngôn từ còn có khả năng diễn tả những rung động biến thái của tâm hồn con người.

Thật là kỳ diệu khi Nguyễn Trãi viết:

“Ngư ca tam xướng yên hồ khoát,

Mục đích nhất thanh thiên nguyệt cao!”

(Ức Trai thi tập)

Nếu không hiểu được ngôn từ sao có thể cảm được cái hay của hai câu thơ trên?